

Йордан Йовков

Врагове

Случи се тъй, че когато Христо Месечката влезе в Антимовския хан, тям нямаше никой и той, вместо да седне, изправи се при вратата и започна да си прави цигара. Сарандовица, младата, както си пишеше в тефтеря, погледна го набързо, позасмя се и каза:

– Добре дошел, дядо Христо! Какво ново?

– Новото е, че турският султан се потурчил. Всичко е наред, само на късето мустаци няма да му поникнат и на келявия коса.

Сарандовица обърна цялото си лице към него, погледна го с черните си очи и се засмя:

– Ех и ти, дядо Христо. Друго кажи, друго. Та барем ходиш по селата, всичко знаеш.

– И друго да ти кажа тогаз: вчера сърненци и бистричани щяха да се избият. Голям бой беше. Карат се за мера, ама тази кавга е по-стара и от мене, и от баща ми. Тъкмо минавах оттам, та ги гледах. Като тръгна-ли ония плугове и от едното село, и от другото, като артилерия. И на коне препускаха някои напред, също като на война, а отзад идеха пешаците и гълчаха, като че беше турска сватба. Спрях коня, па ги гледам. Като стигнаха до синура...

– Ама защо се карат?

– За земя, за едно парче нива. И да речеш, че е голямо, а то таквоя малко парче, че ако някое магаре се отъркаля в него, опашката му ще остане отвън. Ама човешки инат нали е – нито едните го дават, нито другите, и едните искат да го орат, и другите затуй изкарали и плуговете. Та ще ти кажа, спрях се и ги гледам. Като додоха до синура, излязоха по няколко напред и се запънаха едни срещу други като петли – карат се. Че като извикаха отзад едните ху-у и другите ху-у, че като се счепкаха – карма-карашик станаха. Игрят ония ми ти сопи, ти казвам, като че брулят круши.

– Боже господи! Че те трябва да са се избили!

– Не, нищо не им е. Защото ако от сто души половината са луди, другата половина са мъдри. Влязоха помежду им и ги разтърваха. Ама все пак счупени глави и ръце има. Сега ще се съдят.

– Ще пълнят джобовете на адвокатите.

– Ти остави туй, Василке, ами ако имаш нещо, дай ми да си хапна, че гладна мечка хоро не играе.

Сарандовица мръдна тънките си вежди и само с глава направи знак, че няма.

– Нямаш! И ме караш да ти разправам новини, а! Хубава работа! Хе, друга беше майка ти, покойната, бог да я прости и вечна и почивка

на място злачно и покойно. Каква жена беше – деотде, ще намери и ще те нахрани. Друго ако не, поне едно гърне боб ще стои и ще ври на огъня. А ти – нямам. Че като съм гладен, как да ти пия киселото вино!

Месечката се разсърди и мина навътре в кръчмата.

– Добре дошел! – поздрави го Калмука.

– Добре дошел! Каж ми на добър час, защото си отивам. Това не е хан.

– Я чуй бе, адаш – каза Калмука, – на колко години си? Все искам да те питам. Аз бях млад и остарях, а ти все тъй си седиш. На колко си години, а?

Месечката не му отговори, но Калмука право казваше – никой не можеше да каже на колко години е Месечката. Беше възнисък, слабичък човек със съвсем бели коси, със сини ясни очи и ниско подстригани мустаци. Бозявите му потури бяха изтъркани, но много чисти; беше с високи калцуни, каквито никой вече не носеше. Месечката беше прекупвач, но по-скоро вършеше не търговия, а баберкуваше подир истинските търговци – купуваше туй, което останеше: някой слаб добитък, някоя повредена кожа. Но най-обичаше да купува стока, продадена от нужда. Запали ли се главата на някой сиромаш, току-виж, че Месечката усетил и иде като орел на мърша.

Калмука не дочака отговор, пък и скоро забрави за какво беше питал. А Месечкаа още мълчеше от яд и гледаше през прозореца. „Трябва да се хапне нещо – мислеше си той, – не може!“ И тъкмо когато се канеше да се обърне към Сарандовица и да опита с молба, пред хана издрънчаха няколко каруци. Слязоха десетина души селяни и между тях двама с вързани глави.

– Ей ги бистричани – каза си Месечката, – отиват да се жалват. Ей ги и ранените.

Бистричани влязоха, като продължаваха разговора си, започнат още из пътя.

– Ний всичко ще му разправим – говореше дядо Иван Титев, който ги водеше. – Ще му разправим, пък той, абокатица, си знай работата. А ти, Недьо, и ти, Иване, щом слезем в града, ще идете при доктора, да ви прегледа главите и да ви даде свидетелство. Хайдутите с хайдутите, не ги е срам! Мечкадари! Ще ги научим ний тях, чакай...

– Сърненци ли ще съдите? – обади се Месечката.

– Ще ги съдим не, ами оттатък ще минем. Ще бягаме, догде ни паднат калпаците от главите. И на децата си ще оставим да ги съдят! Туй хора ли са? – Хайдутите!

– Какво искаш от тях, когато в гора живеят – обади се други. – Дай им да вдят кози и на гайди да свирят, чунким гайда става само от козя кожа!

– Туй им дай: гайди и пехливанлък.

Като насядаха около две маси, бистричани наизвадиха шарени торби и наизкараха от тях какво не: червени набъбнали самуни, сирене, солена сланина. Някои разгънаха кенарлии пешкири и из тях се показаха варени кокошки с по едно малко гаванче сол.

Месечката погледна това ядене и очите му останаха над масата. Изведнъж сините му хитри очи засвяткаха и като застана срещу бистричани, той извика:

– Право викаш, дядо Иване! Таквиз са те, сърненци – прости хора. А пък за гайдите им – за тях аз да ви разправя!

Бистричани се вслушаха.

– Една година – започна Месечката – отиват сърненци за сол в Си-листра. Купили сол, натоварили талигите и си тръгнали назад, като дошли до Канарата – там знайте каква гора има, – спрели и пуснали конете. Понавлезли в гората, уж да си отрежат по някоя пръчка, а намират клен и започват да правят гайдунци. Правят гайдунци, опитват ги – гората ечи от пищялки. Завалява дъжд, солта се топи, ама кой ще усети – гайдунците пищят из гората. Когато най-сетне дошли, какво да видят: под всяка талига локва, а от солта ни помен!

Бистричани се засмяха. Засмяха се дори и двамата с вързаните глави. И тъй като смешното го почувстваха малко по-късно, смехът им се повърна по-висок и по-весел.

– Да си жив, Христо! – викаше дядо Иван Титев с насълзени от смях очи. – Гайдунци, а солта се стопила... Ха-ха-ха! Сполай ти за приказката, човече. Я чуй, Христо, ти може да си гладен, ела да си вземеш от хляба ни. Ха така, кани се сам. Булка, дай една чаша и за дяда си Христа!

Бистричани ядоха и пиха, яде с тях и Месечката. Но тъй като те бързаха, завързаха торбите си, посмяха се още за гайдунците и заминаха за града.

Като много стари хора, Месечката имаше обичай да си приказва сам на себе си и когато бистричани бяха си излезли, той си каза с глас:

– Христо, хубаво си похапна! А, Христо, хубаво си похапна!

Не мина дълго време, други каруци спряха пред хана: бяха сърненци. Най-напред те поличаха със силните си гърлести гласове. Като че не си приказваха, а се караха. Влязоха едри, снажни хора, с големи

калпапи, мустакати, небръснати. Но всичко, каквото имаха отгоре си, беше ново – червени антерии, потури от яка аба, бели като сняг навои. Те пък на свой ред ругаеха бистричани. И макар да познаваха Месечката, възбудени от омразата си, гледаха го като враг.

– Юнаци, позакъснели сте! – каза им меко Месечката. – Малко да бяхте преварили, щяхте да сварите тука бистричани с дядя Иван Титев.

– Тук ли бяха?

– Тука ами. Като усетиха, че идете, офейкаха.

Сърненци се засмяха. И те като бистричани извадиха още по-големи торби и започнаха да ядат.

– Тия бистричани са тънки хора – започна Месечката. – Слаби хора, обули се в панталони като дилафи и на нивата ходят с калеври. И страхливи са. Те, кога доде мечка в тяхното село, всички лягат да ги тъпче за страх. Ама знайте ли защо?

Сърненци дадоха ух.

– Да ви разправа. Една година докарват пак цигани мечка, прибрали се да ношуват и вързали мечката. Ама дивеч нали е, мечката се отвързала, повлякла синджира и избягала. Тук-там, вмъква се в курника на Васил Консула, нали го знайте?

– Знаем го де, е?

– Разкряха се кокошките, а Консула рекъл: „Лисица е!“ Отива и затваря курника. Доде Василица изнесе свещ, Консула видял, че онуй нещо взело да бута капака на курника отвътре и той дал гръб и подпира. „Бре, жена! – рекъл, – туй голямо нещо е, трябва да е на кръсника шопаря!“ А като подала Василица свещта и погледнали, какво да видят: мечка! Беж в къщи, заключват се и викат: „Мечка!“ Чуло се от комшия на комшия и цяло село завиква „мечка!“ чак до сутринта. А мечката се била заплела със синджира си в курника и там си седи. Дошел цигънинът и си я прибрал! Наскачали тогаз бистричани – ще го убият. Десет наполеона му взели за една кокошка, удушена от мечката, и то не че струва толкоз, а за страха, дето го теглили цяла нощ!

Още преди да свърши Месечката, сърненци се превиваха от смях, а когато свърши, те като че не се смееха, а виеха като вълци.

– Да живееш, Христо! Сто години да живееш! – викаше най-старият сърненчанин. – Хай да те земе мъгната, ще ме накараш да умра от смях. Я ела, ела си хапни от хляба ни...

– Аз вече хапнах – каза Месечката и тъй като Сарандовица се смееше, той я погледна и й смигна, – не съм гладен, ама ако почерпите, пийвам едно винце.

– Булка, дай му пол ока вино!

Заръчаха вино и на Калмука. Ако имаше други в кръчмата, и на тях сяха да поръчат. Калмука дигна чашата си и тъй като не през всичкото време беше слушал какво се приказва, рече:

– Наздраве ви, драги гости! Сърненци ли? Да пукнат тия мечкадари!

Той пи, облиза се и се заоглежда, като че беше казал нещо много хубаво. Добре, че сърненци не го чува. Но един се обади:

– Какво, какво? Какво дрънка тоз?

– Пиян е човекът – рече Месечката, – не знае какво приказва.

Калмука разбра, че е сбъркал, захапа брадата си и замълча.

Сърненци тръгнаха да си отиват. Старият, който ги водеше, смръщи вежди и каза: „Щом стигнем Керане, ще отидете на доктора, ти ще покажеш ръката, а ти, Стойо, покажи де си ръгнат. Кажи, че имаш счупено ребро.“

И те заминаха с каруците си, които също бяха като за хора като тях – обковани с желязо, тежки като топове, с буйни, охранени коне.

Месечката остана сам, усмихваше се и нещо си бърбеше сам на себе си. Калмука слезе от пейката, дойде при него и му каза:

– Какво е станало бе, адаш? Какво се лютят тия хора?

– Хей, Калмук, Калмук! – рече Месечката, – ти като че от гроб излизаш. Че аз го казах вече и ядох, и пих, а ти чак сега ме питаш!

Сарандовица младата се смееше.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Иван Иванов, Елина Мирчева или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том втори; „Български писател“,
С. 1976. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7873>]